

metrelik bir mesafeden başlayıp güne doğru uzanan aynı adlı vadide el-Boğazü'l-Ahdar denilen geçitte bulunmaktadır. Hızır'ın makamının bulunmasından dolayı bu yerin adının önce Hızır (Hidr) olduğu, daha sonra Ahdar şeklini aldığı son devir seyahatnâmelerinde ileri sürülmekte ise de klasik kaynaklarda böyle bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Hz. Peygamber Tebük seferi sırasında burada konaklamış ve bir mescid yaptırmıştı (9/630). Daha sonra yapılan küçük bir kalenin içinde kalan bu mescid genişletildikten sonra da Hz. Peygamber'in namaz kıldığı yer muhafaza edilmiştir. Bu kaleye Kanûnî Sultan Süleyman zamanında önemli bazı ilâvelerde bulunulmuştur (1531). İslâm'ın ilk devirlerinden beri Şam yönünden hacca gidenlerin özellikle su ihtiyaçlarını karşıladıkları bir konaklama yeri olarak önemini koruyan Ahdar'da, Hicaz demiryolunun geçmesi üzerine bir de istasyon yapılmıştır. Bugün idarî yönden Tebük bölgesi emirliğine bağlı olan Ahdar'ın nüfusu 100.000 civarındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Vakîdî, *Kitâbü'l-Megâzî* (nşr. M. Jones), London 1965-66 — Beyrut, ts. (Âlemü'l-Kütüb), I, 999, 1001; İbn Hişâm, *es-Sire* (nşr. Mustafa es-Sekkâ v.dğr.), Kahire 1375/1955, II, 528; İbn Hurdâzbih, *el-Mesâlik ve'l-memâlik* (nşr. M. J. de Goeje), Leiden 1889, s. 150, 191; Taberî, *Târîh* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1960-70 — Beyrut, ts. (Dâru Süveydân), III, 100-125; Ebû Ubeyd el-Bekrî, *Mu'cem me'sta'cem* (nşr. Mustafa es-Sekkâ), Kahire 1364/1945, s. 124, 783; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, Beyrut 1968, I, 123; İbn Battûta, *Seyahatnâme* (trc. Mehmed Şerîf), İstanbul 1333-35, I, 119; Kâtip Çelebi, *Cihannümâ*, İstanbul 1372, s. 522; A. Musil, *The Northern Hegaz*, New York 1926, s. 202; Ch. M. Doughty, *Travels in Arabia Deserta*, London 1936; Kehhâle, *Coğrafiyyetü Şibhi Cezîretü'l-'Arab*, Kahire 1964, s. 29.

FUAT GÜNEL

AHDARİ

(الأحدرى)

Ebû Zeyd Abdurrahmân b. Seyyidî Muhammed es-Sagîr el-Ahdarî el-Bentiyûsî (ö. 983/1575-76)

Mantık, matematik, astronomi gibi çeşitli ilimlerle ilgili manzum eserleri bulunan Cezayirli müellif.

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. 918 (1512-13) yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Cezayir'in Biskire (Biskra) şehrinde vefat etmiştir. Kabri, şehrin güneybatısında bulunan Bentiyus'taki zâviyede olup türbesi halen ziyaret edilmektedir.

Ahdarî daha çok farklı konulara ait manzum eserleriyle ve bunlara kendisinin veya başkalarının yazdığı şerhlerle tanınmaktadır. Onun günümüze intikal eden veya kaynaklarda kendisine nisbet edilen eserlerini şöyle sıralamak mümkündür: 1. *es-Süllemül-mürevnağ fi 'ilmi'l-manḥik*. En meşhur eseri olan bu kaside, XIII. yüzyılın büyük mantıkçısı Esîrüddin el-Ebherî'ye ait *İsâgüci* adlı kitabın manzum şeklidir. Yaygın bir şöhrete sahip bulunan ve Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutulan *es-Süllem*'e ilk şerhi yine Ahdarî yazmıştır. Daha sonra üzerinde pek çok çalışma yapılan kasidenin en meşhur şerhi, Demenhürî tarafından yazılmış olan *İzâhu'l-mübhem min me'âni's-Süllem*'dir. Osmanlı âlimlerinden Rifat Efendi tarafından *Vesiletül-ikân* adıyla yapılmış bir Türkçe tercüme ve şerhi de bulunan eser, gerek müstakil olarak gerekse şerhleriyle birlikte birçok defa basılmıştır. *es-Süllem*'in Fransızca tercümesi de neşredilmiştir (J. D. Luciani, *Le Soullam*, Cezayir 1921). 2. *el-Cevherül-meknûn fi (şadefti) şelâseti fûnûn*. Sekkâkî'nin *Miftâhu'l-'ulûm*'unun özeti olan Caledüddin-i Kazvî'ye ait *Telhîşü'l-Miftâh* adlı eserin manzum şeklidir. Eser Ahdarî, Demenhürî, İbrâhim ez-Zebîdî ve Abdullah b. Abdullah el-İzzî tarafından şerhedilmiştir. İsmâil Paşa, şerhlerden biri olan *Hilyetü'l-lübbi'l-maşûn*'un Ahdarî tarafından yapıldığını belirtir (bk. *İzâhu'l-meknûn*, I, 384, 421; *Hediyetü'l-'arifin*, I, 547). Brockelmann ise aynı şerhin Demenhürî'ye ait olduğunu kaydeder (bk. *GAL*, II, 488; *Suppl.*, II, 706; krş. Serkîs, *Mu'cem*, I, 407). Eserin değişik baskıları vardır (1. bs., Kahire 1290). 3. *Naẓmü's-sirâc fi 'ilmi'l-felek*. Astronomi ile ilgili manzum bir eser olup Sahnûn b. Osman el-Venşerîsi tarafından *Müfîdü'l-muḥtâc* adıyla şerhedilmiştir (bk. *GAL Suppl.*, II, 706; Serkîs, *Mu'cem*, I, 407). 4. *ed-Dürretü'l-beyzâ' fi aḥseni'l-fünûn ve'l-eşyâ'*. Hesap ilmi ve ferâize dair bir manzumudur. Muhammed b. İbrâhim Fetâte'nin şerhi ile birlikte basılmıştır (Kahire 1309). 5. *el-Muḥtaşar fi'l-'ibâdât* (Cezayir 1324). Mâlikî fıkhnına göre yazılmış bir ilmihaldir, *Muḥtaşarü'l-Aḥḍarî* olarak da bilinir. Brockelmann'ın *Şurûtu's-şalât* olarak zikrettiği eser bu olmalıdır. 6. *Muvaşşilü't-tullâb ilâ kavâ'id-i'râb*. Gramerle ilgili bir eserdir (bk. *GAL Suppl.*, II, 706). 7. *Esmâ'ullâhi'l-ḥüsnâ*. Bu eseri Ahdarî'ye nisbet eden bazı kaynaklar eser ve nüshaları hakkında bilgi vermemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Keşfü'z-zunûn, I, 738; II, 998; *Hediyetü'l-'arifin*, I, 546-547; *İzâhu'l-meknûn*, I, 384, 421, 456; Brockelmann, *GAL*, II, 488; *Suppl.*, II, 705-706; a.m.f., "Ahdarî", *IA*, I, 156; Serkîs, *Mu'cem*, I, 406-407; Ziriklî, *el-A'âm*, Kahire 1373-78/1954-59, IV, 108; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, Dimaşk 1376-80/1957-61 — Beyrut, ts. (Dâru lhyâi't-türâsî'l-Arabî), V, 187-188; Hifnâvî, *Tarfü'l-ḥalef bi-ricalî's-selef*, Beyrut 1402/1982, I, 67; J. Schacht, "al-Aḥḍarî", *EI*² (İng.), I, 321.

NACİ BOLAY

AHDÂS

(الأحداث)

Milâdî X-XII. yüzyıllarda Suriye ve Irak şehirlerinde gençlerden teşkil edilen mahallî kuvvetlere verilen ad.

Ahdâs lugatta "genç adamlar" mânâsına gelir. Bu teşkilât mensupları, kanunlar çerçevesinde amme haklarını korumak, yangınları söndürmek ve gerektiğinde düzenli ordunun yanında şehrin savunmasına katılmakla görevliydi. Teşkilâtın başında nüfuzlu aileler arasından seçilen bir reis bulunur ve şehir halkının meselelerini halletmek, onların istek ve düşüncelerini idarî yetkililere aktarmak gibi hizmetleri de yerine getirirdi. Reisül-ahdâs denilen bu görevliler devlet adamları tarafından da tanınır, gerektiğinde görüşlerine başvurulur ve yardımları istenirdi. Bunların zaman zaman halka baskı yapmaya kalkıştıkları da olmuştur. Meselâ daha önceleri şakilik yapan Berekât b. Fâris el-Micen, Sultan Melikşah'ın Halep valisi Kasımüddeve Aksungur tarafından, cesur ve heybetli bir insan olması yanında eski eşkıya ve bozguncu taifesini yakından tanıdığı için onlarla daha iyi mücadele edebilir düşüncesiyle Halep reisliğine getirilmişti. Bu görev Aksungur ve daha sonra Suriye Meliki Tâcüddevle Tutuş zamanında başarılı bir şekilde yürüten Micen, Rıdvân'ın melikliği devrinde vezir, kadı ve diğer devlet erkânına tahakküme kalkışmış, hatta daha da ileri giderek ahdâs ve ayyâr*larla Halep melikliğine karşı isyan edip halka zulmetmeye başlamıştı. Rıdvân'ın askerleri tarafından çok sıkı bir şekilde takip edilince Halep Kalesi'ne sığınmış ve sonunda Rıdvân tarafından reislikten azledilip yerine Saîd b. Bedî tayin edilmişti. Bunun yanında devlet adamlarına önemli hizmetlerde bulunmuş reisler de vardır. Meselâ Halep Meliki Alpars-